

Musiikkikasvatus menetelmänä kaveritaitojen oppimisen tukemisessa

—

Ideakansio varhaiskasvattajille

Anni Mäkilä

Sosionomi AMK

2023

Sisällysluettelo

1. Johdanto	3
2. Kaveritaidot	4
3. Miten tukea kaveritaitojen oppimista musiikkikasvatuksen avulla?	5
Musiikkikasvatus	
Musiikin rakenne	
4. Musiikkikasvatuksen tavoitteet 3-5-vuotiailla	7
5. Musiikkituokio	9
6. Ideoita tuokioihin	10
Perusrytmi	
Ryhmässä toimimisen taidot	
Vuorovaikutuksen ylläpitämisen taidot	
Vuorovaikutukseen liittymisen taidot	
Toisten huomioon ottamisen taidot	
7. Kirjavinkkejä ja materiaaleja	15

Lähteet

1. Johdanto

Musiikkikasvatus menetelmänä kaveritaitojen oppimisen tukemisessa -ideakansio on opinnäytetyöni toiminnallinen toteutus. Ideakansion tavoitteena on antaa varhaiskasvattajille tietoa, ideoita ja helpottaa musiikkituokioiden suunnittelua kaveritaitojen harjoitteluun liittyen. Ideakansio sisältää tietoa kaveritaidoista ja musiikkikasvatuksesta sekä ideoita musiikin ottamisesta mukaan arkeen matalalla kynnyksellä.

Ideakansion lopussa on tuokioideoita sekä kokoamaani materiaalia kaveritaitojen neljään osa-alueeseen liittyen. Ideakansio sisältää laulukortteja, joita voi hyödyntää tuokioissa.

2. Kaveritaidot

Kaveritaidot ovat sosiaalisia taitoja, joita tarvitaan vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Kaveritaidot eivät ole pysyviä ominaisuuksia vaan niitä voi kehittää. Ne vaihtelevat yksilöittäin ja niiden hallintaan on erilaisia valmiuksia. Kaveritaitojen opetteleminen on tärkeä tavoite varhaiskasvatuksessa, koska hyvien kaveritaitojen avulla pystytään vähentämään haasteita vuorovaikutuksessa. Haasteet ryhmän muiden lasten kanssa altistavat kiusaamiselle ja syrjäytymiselle.

Varhaiskasvattajien on tärkeä tukea lasten sosiaalisten taitojen kehittämistä monipuolisesti huomioiden kaveritaitojen erilaiset osa-alueet ja luomalla turvallisen ilmapiirin ryhmään.

Kaveritaitojen osa-alueita ovat

- **Ryhmässä toimimisen taidot**
  - mm. sitoutuminen ryhmään, ryhmän sääntöjen ymmärtäminen, tilanteeseen sopiva vuorovaikutus
- **Vuorovaikutuksen ylläpitämisen taidot**
  - mm. palautteenanto/mielipiteen kertominen muille lapsille, palautteen vastaanottaminen, konfliktien hallinta
- **Vuorovaikutukseen liittymisen taidot**
  - mm. oma-aloitteinen muiden lasten lähestyminen, omien tavoitteiden saavuttaminen ryhmässä
- **Toisten huomioon ottamisen taidot**
  - mm. osaa huomioida muut lapset, kompromissien teko, ystävällisyys

(Laaksonen: Kaveritaidot varhaiskasvatuksessa -kirja)

3. Miten tukea kaveritaitojen oppimista musiikkikasvatuksen avulla?

Musiikkikasvatus

Musiikkikasvatuksen tavoitteena on tutustua musiikin rakenteisiin lasten ikä- ja kehitystaso huomioiden. Se tukee lasten positiivisen suhteen kehittymistä musiikkiin ja auttaa oppimaan musiikillisia taitoja.

Musiikkikasvatuksen avulla pystytään tukemaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa esiintyvien laaja-alaisten osaamisalueiden harjoittelua ja kehittämistä. Esimerkiksi ajattelun ja oppimisen tukeminen sekä vuorovaikutus ja ilmaisu ovat osaamisen tavoitteita. Vuorovaikutuksen harjoittelussa kaveritaidot ovat tärkeässä osassa.

Musiikki on mukana monissa arjen hetkissä, vaikka sitä ei tule aina ajatelleeksi. Kaveritaitojen oppimista voi tukea ottamalla musiikillisiin hetkiin mukaan mm. ystävyyteen ja kaveruuteen liittyviä teemoja tai positiivisen kosketuksen harjoittelua. Musiikkikasvatuksen suunnittelussa on tärkeää huomioida lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet.

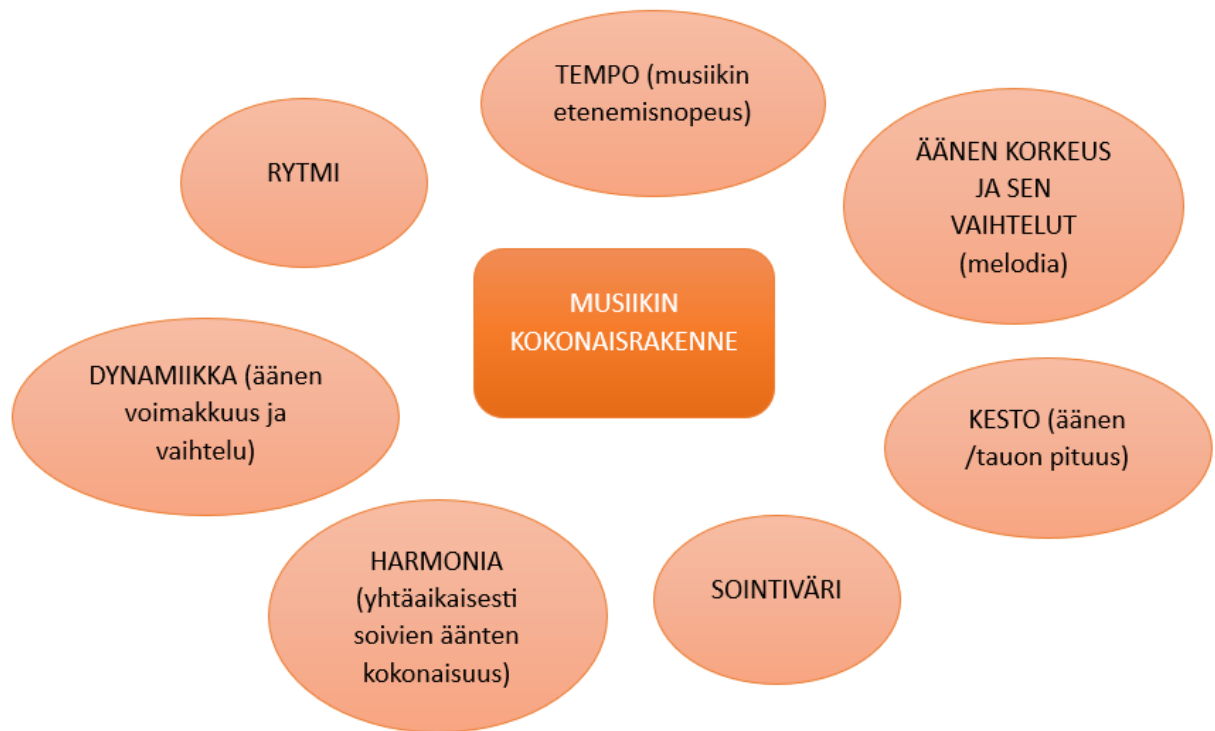
Musiikilliseen ilmaisuun kuuluu

- **lorut ja runot**
- **musiikin kuuntelu**
- **laulut ja laululeikit**
- **liikkuminen rytmikkäästi ja musiikin tahdissa**
- **soittimiin tutustuminen ja soittaminen.**

(Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet)

Musiikin rakenne

Musiikin rakenteen voi pilkkoa osiin, jolloin musiikkikasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu helpottuu. Musiikkihetkillä voidaan painottaa tiettyä osa- aluetta kerrallaan.

RYTHMI: Lasten kanssa harjoitellaan perussykettä eli rytmiä esimerkiksi taputtaen musiikin tahdissa. Rythmi voi pysyä samana tai muuttua kappaleen aikana.

TEMPO: Musiikin etenemisnopeus voi pysyä samana, nopeutua tai hidastua.

DYNAMIIKKA: Äänen voimakkuus ja vaihtelu. Se vaikuttaa musiikista syntyvään tunnelmaan, joka voi olla esimerkiksi voimakas tai juhlava.

KESTO: Ääni voi olla lyhyt tai pitkä. Myös tauolla äänten välillä on pituus.

HARMONIA: Samaan aikaan soivat äänet muodostavat harmonian eli kokonaisuuden.

ÄÄNENKORKEUS: Äänenkorkeutta eli melodiaa voi havainnollistaa käden liikkeellä ylös ja alas kun sävelet nousevat tai laskevat.

SOINTIVÄRI: Kaikilla soittimilla on oma sointivärinsä eli äänensä. Esimerkiksi möreä, puhdas tai samea ääni. Ihmisten äänet erotetaan toisistaan erilaisen sointivärin avulla.

4. Musiikkikasvatuksen tavoitteet 3-5-vuotiaille

Musiikkikasvatus on oma pedagoginen osa-alue varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Sen tavoite on kehittää lasten suhdetta musiikkiin sekä tuottaa positiivisia musiikillisia kokemuksia. Musiikkikasvatus kehittää luovuutta, musiikillisia valmiuksia sekä itsetuntoa. Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirjassa on esitelty laajasti eri ikäryhmien musiikkiharjoittelua ja tavoitteita, joista on poimintoja tässä. Tavoitteet jakautuvat laulamiseen, soittamiseen, kuunteluun ja musiikkiliikuntaan.

- **Perusrytmi**

- Rytmin harjoittelu on musiikkikasvatuksen ydin, jonka päälle aletaan rakentamaan muuta musiikillista osaamista.

- **Laulaminen ja äänenkäyttö**

- Lapsen rohkaiseminen oman äänen käyttöön ja laulamiseen tutujen ja helposti ymmärrettävien laulujen avulla.
- Harjoitellaan erilaisia tapoja laulaa kuten hiljaa ja voimakkaasti tai iloisesti ja surullisesti.
- Kannustetaan improvisointiin ja laulujen keksimiseen.
- Kysymys-vastaus leikit, joissa aikuinen esittää kysymyksen melodialla ja lapsi vastaa kysymykseen laulaen samaan melodiaan.

- **Soittaminen**

- Laulujen ja lorujen säestämistä erilaisilla soittimilla tai kehosoittamalla perusrytmiin. Kun perusrytmi on tuttu voi harjoitella sanarytmiä eli jokaisen sanan tavun rytmittämistä.
- Äänimaisemien luominen kuten luonnon äänten matkiminen soittimin.
- Erilaisiin soittimiin tutustuminen.

- **Kuuntelu**

- Kappaleiden tai sävellysten kuuntelu toistamiseen, jotta oppii tunnistamaan kappaleen. Vähitellen opetellaan erottamaan soittimia kuullusta, esimerkiksi orkesterikappaleissa.
- Lapsi kuuntelee aikuisen tai toisen lapsen soittamaa musiikkia.
- Kuunneltavaan musiikkiin liitetty tarina auttaa lasta kuuntelemaan ja keskittymään.
- Mielipiteen ilmaisu kuullusta musiikista sanoin tai luovasti kuten piirtämällä.

- **Musiikkiliikunta**

- Monipuoliset liikkumistavat ja tanssiminen.
- Piirileikkien ja käsitteiden kuten riviin, viereen tai vastakkain harjoittelu.
- Äänen voimakkuuden eron tunnistaminen (voimakas - hiljainen) ja sen liittäminen liikkeeseen.
- Yhtäaikaista liikettä kuten käveleminen ja taputtaminen rytmiin.

5. Musiikkituokio

- Musiikki voi olla monipuolisesti osa arkea. Esimerkiksi erillisinä suunniteltuina hetkinä aamupiirillä tai ne voivat olla osa arjen leikkihetkeä tai siirtymätilannetta musiikin kuuntelun muodossa, laululeikkeinä odotustilanteissa tai hauskoja liikkumistapoja keksimällä.
- Musisointi lasten kanssa ei vaadi aina soittimia. Kehosoittamista voi harjoittaa matalalla kynnyksellä päivän siirtymätilanteissa tutuilla lauluilla tai lorupussia lukiessa.
- Uusia musiikkiharjoitteita valitessa on hyvä huomioida, että ne ovat lasten ikätaso huomioiden tarpeeksi selkeitä ja yksinkertaisia. Lasten kanssa musisointi vaatii paljon toistoa, jotta harjoite tulee tutuksi, siihen pääsee mukaan ja pystyy kokemaan tilanteen tutuksi ja turvalliseksi.
- Pidempää musiikkituokiota suunnitellessa
  - Tavoitteiden asettaminen on tärkeää, jotta kokonaisuus ei lähde käsistä ja pystyy rakentamaan johdonmukaisen ja selkeän kokonaisuuden.
  - Tuokion aloituksena voi ottaa esimerkiksi nimipiirin, jotta jokainen lapsi tulee yksilöllisesti huomatuksi. Se antaa merkityksellisen kokemuksen huomatuksi tulemisesta ja ryhmään kuulumisesta.
  - Tuokion alkupuolelle on hyvä sijoittaa uuden opettelu, jotta into ja keskittymiskyky riittää parhaiten uuden oppimiseen.
  - Tuokion alun ja lopun on hyvä olla toistuva tuokiosta toiseen, jotta siitä tulee lapsille tuttu.

6. Ideoita tuokioihin

Esittelen ideoita tuokioihin, joissa yhdistetään musiikkia sekä kaveritaitojen harjoittelua. Monet laulut käsittelevät ystävyyttä ja kaveritaitoja, joten niiden sanoitukset ovat opettavaisia. Laululeikeissä voi olla mukana esimerkiksi kaverin miellyttävää koskettamista, jolloin tulee harjoiteltua mm. silittämistä, kädestä kiinni pitämistä tai yhteistyötä. Jo itsessään yhteen kokoontuminen ja yhteinen toiminta harjaannuttaa kaveritaitoja ja vuorovaikutusta ryhmässä. Tärkeää musiikkihetkissä on positiivinen ilmapiiri ja elämyksellisyys uusia asioita kokeillessa.

Aamupiirille voi ottaa matalalla kynnyksellä yhdenkin musiikillisen harjoitteen. Erikseen ei tarvitse rakentaa musiikillista pidempää tuokiota. Samaa laulua voi toistaa paljon ja tehdä pieniä muokkauksia tapaan toteuttaa se tai kehittää vähitellen haastavammaksi lasten kehitys huomioiden. Laulut ja lorut edistävät lasten kielellisyyttä.

PERUSRYTMI

- Rytmien harjoittelua tukee lorut ja runot. Niiden avulla oppii hahmottamaan perusrytmiä sekä sanarytmiä.
- Kehosoittaminen esimerkiksi taputtamalla käsiä tai polvia lorun ja laulun rytmiin.
- Musiikkiliikunnassa kuten tanssissa keho on kokonaisvaltaisesti liikkeessä rytmin mukaan. Tavallisellakin liikuntahetkellä musiikin soiminen taustalla harjoittaa rytmin kuuntelua ja innostaa liikkumaan. Musiikin mukana liikkuminen vahvistaa itseilmaisua ja rohkaisee osallistumista.
- Soittimien hyödyntäminen lorujen tai laulujen rytmittämisessä ja äänimaisemien luomisessa.

Lasten nimien läpikäynti taputtaen käsiä reisiin
esim. "Onko ... täällä, on ...
täällä"

Lorupussit
"Kuka saa, kuka saa,
lorupussiin kurkistaa,
tillintallin tömpsis"

RYHMÄSSÄ TOIMIMISEN TAI DOT

Jakamisen harjoittelu ja säännöt

Opetellaan pitämään soittimista huolta ja soittamaan niitä oikealla tavalla

Yhteisten sääntöjen luominen lasten kanssa: aikuista kuunnellaan, musiikki alkaa hiljaisuudesta

Vuoron odottaminen, jos esimerkiksi laittaa jonkin soittimen kiertämään, vuorottelua eri soitin ryhmien välillä, vaihdellaan rooleja -> mm. tanssijat ja soittajat

Ryhmäytyminen ja tutustuminen

- Nimien harjoittelua laulujen avulla
- Nimipiiri

LAULUJA

- "Onko nimi täällä, on nimi täällä"
- **Kerro kerro ystävä hoi**
"Kerro, kerro ystävä hoi, mikä on sun nimesi ja kuinka se soi"
- **Kuka on tullut soittamaan**
"Kuka on tullut soittamaan, tullut soittamaan? Nimi on tullut soittamaan, tullut soittamaan."

VUOROVAIKUTUKSEN YLLÄPITÄMISEN TAIDOT

Harjoitellaan antamaan palautetta rakentavasti

Levyraati → palautteen antaminen
esimerkiksi hymy- ja surunaamalla

Toisten kannustaminen, kehuminen ja positiivisen ilmapiirin luominen

Taputtaminen suoritusten jälkeen
"välitaputukset"

Yhteistyö

- Laululeikeissä harjoitellaan yhteistyötä. Mikä tuntuu mukavalta ja mikä ei.
  - Oman kosketuksen voimakkuus kaverin kanssa
  - Oma äänenkäyttö suhteessa muihin
  - Harjoitellaan muiden mielipiteiden huomioimista
  - Omien tunteiden ja käyttäytymisen hallitseminen

LAULUJA

- Kaikki laulut ja leikit harjoittavat vuorovaikutuksen ylläpitämistä
- mm. Kaksi on paatissa soutajaa

VUOROVAIKUTUKSEEN LIITTYMISEN TAI DOT

Harjoitellaan oma-aloitteisuutta leikkeihin ja lauluihin osallistumisessa

TOISTON JA TUTUKSI TULEMISEN MERKITYS

Tuetaan lapsen osallistumista, mutta ei painosteta tekemään. Mm. laululeikeissä lapsi saa ensin havainnoida tilannetta rauhassa katselemalla, jos osallistuminen tuntuu vaikealta uusissa asioissa.

Mahdollistetaan kaikkien osallistuminen tarjoamalla välineet kuten soittimet kaikille.

KUVATUKI

Laululeikeissä kuvatuki voi helpottaa lapsen osallistumista. Aikuinen näyttää mallia kannustavalla asenteella.

MIELIPITEEN ILMAISU

Vahvistetaan lapsen mielipiteen ilmaisua antamalla erilaisia vaihtoehtoja esimerkiksi soittimissa, joista voi valita.

ROOLIT

Roolien vaihtuminen (mm. soittajat/tanssijat/taputtajat). Toisille toiset roolit ovat helpompia kuin toiset.

TOISTEN HUOMIOON OTTAMISEN TAIDOT

Positiivisen kosketuksen harjoittelu

- Harjoitellaan mm. kaverin lähellä olo, kontaktin ottaminen koskettamalla, miellyttävä kosketuksen voimakkuus
- Ystävällinen puhe ja positiiviset kehu
- Piirileikit harjoittavat yhteistyötä

Lapset voivat hieroa vuorotellen toisiaan hierontapallolla, silittää höyhenellä tai sivellä siveltimeillä rentoutusmusiikin soudessa

Esimerkiksi: **Miten voin sua koskettaa -laulu**

POSITIIVINEN KOSKETUS LAULUJA

- **Tule ystäväksi näin**
- **Ystäväni tuttavani** (materiaalipaketissa kuvatuki)
- **Liinalaulu**

”Kierrän kuljen näin, oothan ystäväin? Liinan sulle levitän ja poskeasi silitän, sä oot mun ystäväin.”

Tunnetaidot

- Tunteiden nimeämisen harjoittelu ja ilmaisu edistää lasten taitoja ottaa toistensa tunteet huomioon.

TUNTEISIIN LIITTYVIÄ LAULUJA

- **Miltä tuntuu nallesta** (Kielinuppu)
- **Nyt pitää tehdä piiri**
- **Miltä näytät sä?**
- **Ärripurri**
- **Tunteita**

Monipuolisesti erilaisen musiikin kuuntelua

Pohdintoja lasten kanssa:
Kuulostaako iloiselta vai surulliselta? Onko musiikki rauhallista vai voimakasta?

Tunteita käsittelevät lorut

mm. Tunnelintu-kirja sisältää monipuolisesti loruja ja ilmaisutehtäviä eri tunteisiin liittyen

7. Kirjavinkkejä ja materiaalia

Lindeberg-Piironen ja Ruokosen Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja (2017) on selkeä teos, jossa käsitellään musiikin perusteita. Kirjassa käsitellään musiikillisuuden kehittymistä lapsen eri ikävaiheissa kattavasti ja eri osa-alueet huomioon ottaen sekä musiikkitoiminnan suunnittelua.

Laaksosen kirjoittama Kaveritaidot varhaiskasvatuksessa (2022) on kattava teos kaveritaitojen harjoittamisesta. Teos sisältää tietoa kaveritaitojen neljästä osa-alueesta, jotka jakautuvat vielä neljään osaamistavoitteeseen, joiden avulla kaveritaitojen laajuus avautuu helpommin ymmärrettäväksi ja jäsennellyksi. Tietoa on myös kaveripulmista kuten kiusaamisesta.

Revon kirja Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy (2015) käsittelee kiusaamisen muotoja ja miten kiusaaminen näkyy pienten lasten keskuudessa. Kirja käsittelee tapoja, joilla kiusaamiseen voidaan puuttua ja ehkäistä sitä.

Auvisen Tunnelintu-kirjassa (2023) on paljon erilaisia harjoitteita elämykselliseen ja keholliseen tapaan harjoitella tunteita. Kirja sisältää monia tunteisiin liittyviä loruja.

Kielinappu Youtube-kanavalla on varhaiskasvattajien käyttöön musiikkivideoita ja lauluja erilaisiin teemoihin liittyen.

Lähteet

Auvinen, M. (2023). Tunnelintu – Elämyksellistä tunnekasvatusta lapsille. PS-kustannus.

Hirvonen, S. (2012). Siinan taikaradio. Tammi.

Huovi, H. & Perkiö, S. & Louhi, K. (2016). Lastenhuoneen laulukirja. Tammi.

Laaksonen, V. (2022). Kaveritaidot varhaiskasvatuksessa. PS-kustannus.

Lappalainen, M. (2017). Hei, me laulupirretään. Laulau Oy.

Lindeberg-Piiroinen, A. & Ruokonen, I. (2017). Musiikki varhaiskasvatuksessa - käsikirja. Classicus.

Luokkala, M & Luokkala L. (2022). Musiikkimatkan soiva vuosi. Suomen musiikkimatka Oy.

Repo, L. (2015). Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. PS-kustannus.

PALAUTELOMAKE IDEAKANSIOSTA

Musiikkikasvatus menetelmänä kaveritaitojen oppimisen tukemisessa

Ympyröi vastaus asteikolta (1 = ei pidä paikkaansa, 5 = pitää paikkansa)

1. Ideakansiota on hyötyä musiikkituokioita suunnitellessa

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

2. Ideakansio on selkeä ja informatiivinen kokonaisuus

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

3. Oliko kokeilemasi kaveritaitoja tukeva tuokioidea toimiva

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

Kokeiltu idea _____

4. Minkä koet ideakansion hyödyllisimmäksi osa-alueeksi?

_____

5. Vapaamuotoinen palaute ja kehitysideoita

_____

_____

_____

_____

_____